

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Impact van crisissen in situaties van armoede en bestaansonzekerheid

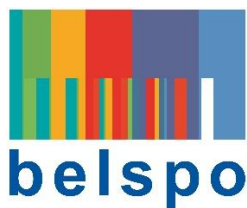
Deliverable 1.2.1. voor het onderzoeksproject BE-FAST

Februari 2025

**STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE,
BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING**

In het kader van:

BRAIN-be 2.0, Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	4
1.1 De data- en informatieverzameling tijdens de COVID-19 crisis.....	4
1.2 De uitdagingen van data- en informatieverzameling in crisissituaties: het BE-FAST onderzoek	5
1.3 De bijdrage van het Steunpunt tot bestrijding van armoede aan het BE-FAST onderzoek	6
2. Overzicht van de impact van crisissen in verschillende levensdomeinen.....	7
2.1 Financiële impact	7
2.1.1 Sociale bijstand.....	8
2.1.2 Inkomens uit arbeid	9
2.1.3 Schulden	10
2.1.4 Uitgaven	12
2.1.5 Spaargeld	14
2.2 Voedselhulp	14
2.3 Energie en water	15
2.4 Zorg en welzijn	17
2.4.1 Gezondheid.....	17
2.4.2 Welzijn en hulpvragen	18
2.5 Wonen.....	19
2.6 Onderwijs.....	20
3. Besluit	22
4. Bibliografie	24

1. Inleiding

1.1 De data- en informatieverzameling tijdens de COVID-19 crisis

De maatschappelijke impact van de COVID-19 crisis was groot en - zo bleek al snel - ongelijk. De crisis raakte alle domeinen van het maatschappelijk leven. Het virus was niet de grote gelijkmaker waar het vaak voor gehouden werd, maar stelde net maatschappelijke ongelijkheden op scherp. Zo bleek de socio-economische positie een factor te zijn in de kans op overlijden: groepen met een lagere socio-economische status hadden een aanzienlijk hoger sterfterisico. Niet alleen werden de armste gemeenten het hardst getroffen, binnen deze gemeenten waren het ook de mensen met de laagste inkomens die de grootste kans hadden op oversterfte¹. Een ander signaal betrof het aantal mensen dat beroep deed op de voedselbanken: in 2020 was er een historische stijging van 20.000 mensen per maand². De verschillende overheden in ons land ondernamen dan ook acties om de impact van de crisis en de maatregelen op kwetsbare groepen na te gaan³. Ze lieten zich daartoe bijstaan door wetenschappers, terreindeskundigen, sociale organisaties en vertegenwoordigers van administraties.

Er werd op federaal niveau een Task Force 'Kwetsbare groepen' in het leven geroepen bestaande uit de federale ministers bevoegd voor Armoedebestrijding, Maatschappelijke Integratie en Sociale Zaken, en de regionale ministers bevoegd voor armoedebestrijding en welzijn⁴. De Task Force werd bijgestaan door een Consultatiegroep en de Werkgroep Sociale Impact COVID-19 (WG SIC)⁵. De Consultatiegroep stond in voor de verzameling van informatie vanop het terrein en bracht vertegenwoordigers samen van de FOD Sociale Zekerheid, de POD Maatschappelijke Integratie, de gewestelijke overheidsdiensten, de federaties van OCMW's, BAPN (Belgisch Netwerk Armoedebestrijding), Unia (Interfederaal Gelijkekansencentrum), Myria (Federaal Migratiecentrum), Nationale Hoge Raad voor Personen met een Handicap (NHRPH), het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. De Werkgroep Sociale Impact COVID-19 zorgde voor technische informatie, cijfers en impactanalyses en monitorde de beleidsmaatregelen. De statistische monitoring door de Werkgroep gebeurde op basis van gegevens van verschillende administraties.

Ook de regionale overheden namen vergelijkbare initiatieven. De Vlaamse overheid richtte een Task Force 'Kwetsbare gezinnen' op, die bestond uit twee werkgroepen: een eerste werkgroep met vertegenwoordigers van de betrokken ministers en ondersteund door de administratie en een tweede werkgroep met stakeholders uit diverse domeinen en ondersteund door het Steunpunt tot bestrijding

¹ Decoster, A., Minten, T., Spinnewijn, J. (2020). [The income gradient in mortality during the Covid-19 crisis: evidence from Belgium](#); Bervoet, D., Roelens, T. (2020). [Meeste coronabesmettingen in allerarmste wijken](#).

² Oxfam België (2021). [Ongelijkheid is even dodelijk als het coronavirus](#); Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederale nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

³ Voor een overzicht van de COVID-19 maatregelen, zie Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Overzicht van COVID-19-maatregelen, ter ondersteuning in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#).

⁴ Voor een overzicht van de werkzaamheden van de Taskforce 'Kwetsbare groepen': <https://www.mi-is.be/nl/tools-ocmw/task-force-kwetsbare-groepen>.

⁵ Het algemeen kader, de taken en publicaties van de WG SIC zijn hier te vinden: <https://socialesecurity.belgium.be/nl/sociaal-beleid-mee-vorm-geven/sociale-impact-covid-19>.

De werkzaamheden van de werkgroep worden ook na de crisisperiode verdergezet onder de aangepaste naam Werkgroep Sociale Impact Crises.

van armoede. Het Waals Gewest richtte een *Taskforce d'urgence sociale* op met vertegenwoordigers van alle ministers, van het *Réseau Wallon de la lutte contre la pauvreté*, van de Waalse administratie, van de *AviQ*, van de *FdSS* en van de *Fédération des CPAS wallons*. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest richtte een Taskforce 'Sociale urgentie' op met vertegenwoordigers van bevoegde overheden, lokale overheden, OCMW's, zorginstellingen, middenveld en terreinorganisaties.

Al deze initiatieven deelden een belangrijke doelstelling op vlak van informatie: ze moesten zowel de informatie van het beleid naar het terrein doen doorstromen als informatie, vragen en voorstellen verzamelen vanop het terrein en zorgen dat die bij de beleidsmakers terecht komt.

Ook wetenschappers probeerden de impact van de crisis en het beleid in kaart te brengen. Onderzoekers van de KU Leuven en de Universiteit Antwerpen sloegen de handen in elkaar. Onder de naam COVIVAT (Corona Onderzoekscentrum Voor Inkomensverdeling en Sociale Effecten) startten ze een samenwerking op om de sociaal-economische gevolgen van de crisis en het beleid te analyseren, in het bijzonder de impact op gezinsinkomens⁶.

1.2 De uitdagingen van data- en informatieverzameling in crisissituaties: het BE-FAST onderzoek

Via de WG SIC en COVIVAT kregen beleidsmakers heel wat informatie en data ter beschikking om hun maatregelen te onderbouwen. Al snel werd duidelijk dat de bestaande manieren om data te verwerken en te analyseren onvoldoende waren om snel te werken en kort op de bal te spelen zoals nodig in een crisissituatie. Zo zijn veel administratieve data slechts op jaarbasis en met vertraging beschikbaar, terwijl er snellere informatie nodig was, en werd er vaak gebruik gemaakt van schattingen⁷. De inspanningen om snel cijfermatige analyses van de impact van de crisis te leveren, werden geëvalueerd op een conferentie op 12 oktober 2022⁸.

Toch blijven er lacunes in de data en onbeantwoorde vragen, in het bijzonder over de impact op kwetsbare groepen zoals mensen in armoede. Om in de toekomst over snellere en betere informatie te beschikken om in tijden van crisis de situatie op het terrein te kunnen monitoren, werd het onderzoeksproject BE-FAST (*Data Infrastructure and Indicators for Fast Monitoring of Social and Labour Market*) gestart. De KU Leuven (Centrum voor Sociologisch Onderzoek) en de Universiteit Antwerpen (Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck) doen in 2023-2025 in samenwerking met het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede een onderzoek naar de mogelijkheden om de bestaande data-infrastructuur te verbeteren en sneller te kunnen inspelen op crisissen. BE-FAST wordt gefinancierd door het Federaal Wetenschapsbeleid BELSPO in het kader van het BRAIN-be 2.0 onderzoeksprogramma, met cofinanciering door de POD Maatschappelijke integratie en de FOD Sociale zekerheid⁹.

Doelstelling van het project is om tot betere data in crisissituaties te komen. De drie partners in het onderzoeksproject willen samen de bestaande socio-economische databronnen in kaart brengen. Daarbij zullen ze de bestaande data evalueren en op zoek gaan naar tekorten en onderbenutte of

⁶ De onderzoekers publiceerden [tien beleidsnota's en vijf working papers](#).

⁷ Working Group Social Impact Corona Crisis (2022). [Monitoring van de gevolgen van COVID-19 op de werkgelegenheid en de sociale bescherming in België. Analytische nota – 27/04/2022](#).

⁸ Het programma, de presentaties en video-opnames van de conferentie zijn op de website van de FOD Sociale Zekerheid te vinden: <https://socialsecurity.belgium.be/nl/monitoring-van-de-sociale-impact-van-de-covid-19-crisis-belgie/wg-sic-conferentie>.

⁹ Een beknopte beschrijving van het onderzoeksproject is te vinden op de [website van BELSPO](#). https://www.belspo.be/belspo/brain2-be/projects/BE-FAST_N.pdf

onbekende databronnen. Het project moet uitmonden in een beter inzicht in een verbeterde en vernieuwde data-infrastructuur, voorstellen tot nieuwe indicatoren en een werkwijze om in de toekomst voor een goede sociaaleconomische monitoring te zorgen.

1.3 De bijdrage van het Steunpunt tot bestrijding van armoede aan het BE-FAST onderzoek

Tijdens de pandemie volgde het Steunpunt tot bestrijding van armoede de werkzaamheden van de verschillende overheden van dichtbij op en zorgde het voor informatie over de impact op het terrein en formuleerde het adviezen en aanbevelingen.^{10 11 12}

Op basis van deze werkzaamheden levert het Steunpunt tot bestrijding van armoede een bijdrage aan BE-FAST en maakt het een overzicht van de potentiële indicatoren om de situatie van mensen in armoede tijdens de COVID-19 crisis in kaart te brengen.

Daarnaast organiseert het Steunpunt tot bestrijding van armoede bijeenkomsten waarop het de bevindingen van de drie onderzoekspartners voorlegt aan een overleggroep van stakeholders. Het Steunpunt baseert zich daarbij op zijn jarenlange ervaring met de overlegmethode¹³. Centraal in de overlegmethode staan de structurele en bestendige organisatie van de participatie van mensen in armoede en hun verenigingen en de dialoog met een verscheidenheid van actoren. Deze principes zullen ook toegepast worden bij de samenstelling van de overleggroep en de organisatie van de overlegbijeenkomsten.

Hieronder geven we een thematisch overzicht van de impact op armoede in verschillende levensdomeinen die relevant zijn tijdens een crisis zoals de COVID-19 pandemie, op basis van werkzaamheden en publicaties van het Steunpunt tot bestrijding van armoede en van andere actoren. Hierbij wordt telkens gerefereerd naar de gebruikte bronnen, en in punt 3 zijn deze bronnen ook opgelijst.

De focus ligt op de COVID-19-crisis, maar een aantal keer verwijzen we ook naar impact van andere crisissen zoals de energie- en Oekraïne-crisis.

In de volgende twee papers zullen we ingaan op de verschillende pistes voor relevante indicatoren, en een ophijsting maken van de mogelijkheden en de knelpunten ervan, vooral op basis van de feedback en input van de overleggroep binnen het Steunpunt tot bestrijding van armoede.

¹⁰ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [*Interfederaal nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

¹¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [*Overzicht van COVID-19-maatregelen, ter ondersteuning in situaties van armoede en bestaansonzekerheid*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

¹² Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). [*Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over vaccinatie tegen COVID-19 tijdens de acute fase van de pandemie*](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

¹³ Demonty, F., de Vaal, D., Stroobants, V., Van Hoetegem, H. (2020). [*Rethinking social protection: a socio-constructivist perspective. Elementen van sociale bescherming op basis van overleg met actoren in de strijd tegen armoede*](#).

2. Overzicht van de impact van crisissen in verschillende levensdomeinen

2.1 Financiële impact

De weerslag van de COVID-19 pandemie vertaalde zich voor heel wat huishoudens in een beperkter budget. De deelnemers aan De Grote Coronastudie rapporteerden vooral in het begin van de crisis inkomensverlies. De studie, een samenwerking tussen UAntwerpen, UHasselt en KU Leuven, onderzocht in deze bevraging onder andere de *“verspreiding van COVID-19 symptomen, de navolging van de social distancing maatregelen en de socio-economische impact van deze maatregelen”*¹⁴. Deelnemers van 18 tot 35 jaar rapporteren vaker een daling van hun netto-inkomen in het begin, maar vanaf het najaar 2020 rapporteert de groep van 18 tot 35 jaar ongeveer even vaak een daling als de groep van 35 tot 65 jaar. In augustus 2021 zijn de rollen omgekeerd¹⁵.

In hun onderzoek concludeerden Decoster et al. (2020) dat mensen met een kwetsbaar socio-economisch profiel oververtegenwoordigd waren in de zwaarst getroffen sectoren van de economie. Deze groep bestond vaak uit jongeren, laagopgeleiden, alleenstaanden, parttime- en tijdelijke werknemers, huurders en zelfstandigen. De lonen in deze sectoren lagen doorgaans lager, wat de impact van de crisis versterkte¹⁶. Horemans, Kuypers, Marchal en Marx (2020) bevestigden deze bevindingen op basis van analyses van de EU-SILC- en HFCS-gegevens. Ze toonden aan dat kwetsbare werknemers in de zwaarst getroffen sectoren minder vermogen hadden om periodes van inkomensverlies te overbruggen, waardoor hun risico op armoede vergroot werd. Daarnaast benadrukten ze dat deze werknemers al vóór de COVID-19-crisis vaak in een preciaire situatie verkeerden¹⁷.

Uit de COVIVAT-onderzoeken¹⁸ bleek dat eenpersoonshuishoudens, evenals huishoudens waarin een aanvullend inkomen uit werk aanwezig was, relatief goed beschermd werden door de tijdelijke werkloosheidsuitbreiding. Toch bleek dat één tijdelijke werkloosheidsuitkering, zelfs voor degenen die eerder een relatief hoog loon verdienden, niet voldoende was om armoede te voorkomen wanneer er kinderen of andere afhankelijkken in het huishouden waren.

We gaan hier kort in op de bevindingen uit onderzoek en de aanwijzingen vanop het terrein omtrent de negatieve impact op de inkomens van mensen, met focus op de evoluties in de sociale bijstand, inkomens uit arbeid, schulden en uitgaven, en spaargeld.

¹⁴ UAntwerpen, UHasselt en KU Leuven (s.d.). [De Grote Coronastudie 2020-2021](#).

¹⁵ UAntwerpen, UHasselt en KU Leuven (s.d.). [De Grote Coronastudie 2020-2021](#).

¹⁶ Decoster, A., Van Lancker, W., Vanderkelen, J., Vanheukelom, T. (2020). [Socialeconomische kenmerken van werknemers en zelfstandigen in sectoren getroffen door de lockdown](#); Marchal, S. et al. (2021). [COVIVAT Working Paper 2](#), Leuven/Antwerpen.

¹⁷ Horemans, J., Kuypers, S., Marchal, S., & Marx, I. (2020). [De kwetsbare werkende. Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bij werkende Belgen](#); Marchal, S. et al. (2021). [COVIVAT Working Paper 2](#), Leuven/Antwerpen.

¹⁸ Marchal, S., Penne, T., & Storms, B. (2020). [De doeltreffendheid van ons sociaal vangnet in corona tijden](#); Cantillon, B., Marchal, S., Peeters, N., Penne, T., & Storms, B. (2020). [Huishoudbudgetten en sociale minima in lockdown](#); Marchal, S. et al. (2021). [COVIVAT Working Paper 2](#), Leuven/Antwerpen.

2.1.1 Sociale bijstand

Indicaties voor impact:

- Bij aanvang van de crisis steeg het **aantal leefloonbegunstigden**¹⁹: van februari tot april 2020 kwamen er ongeveer 5.000 begunstigden bij (+ 3,8 %). In 2019 (van september tot december) was er nog een daling in het aantal leefloonbegunstigden met -0,5 %. In februari 2021 bereikt het aantal een hoogtepunt met ongeveer 161.000 begunstigden op maandbasis om daarna weer te dalen²⁰. De dalende trend blijft zich voortzetten in januari 2022 met 153.409 leefloonbegunstigden. Deze daling houdt aan tot september 2022 waarna het aantal stijgt tot 154.394 in december van dat jaar. In december 2023 bereikt het aantal een piek van 163.160 begunstigden. Van januari tot en met juni 2024 schommelt het aantal rond de 164.000 leefloonbegunstigden²¹.
- Het aantal **begunstigden met een equivalent leefloon** daalt enigszins, maar blijft algemeen gesproken vrij stabiel in 2021²². Er werd een sterke stijging verwacht vanaf maart 2022 door de instroom van vluchtelingen uit Oekraïne die hier aanspraak op kunnen maken²³. Die stijging zet zich inderdaad ook door. In december 2019 zijn er 10.545 begunstigden en in december 2020 zijn er 11.398. In 2022 begint er in april een zeer sterke stijging tot er in maart 2023 een piek van 28.290 wordt bereikt. Daarna zet zich een daling in tot 22.738 in juli 2023²⁴.
- Vanaf juni 2020 was er “voortdurende en zeer sterke toename” van de **andere maatschappelijke hulp- en dienstverlening door OCMW's** zoals financiële hulp, voedselhulp, niet dringende medische hulp en schuldhulpbemiddeling en hulp bij kinderarmoede²⁵. Vooral financiële hulp stijgt zeer sterk na de zomer van 2020. De financiële hulp bereikt pas tegen de zomer van 2021 het niveau van voor de crisis om na de zomer weer te stijgen. Voedselhulp blijft algemeen gesproken zeer sterk stijgen. In 2021 begint ook de schuldbemiddeling in stijgende lijn te gaan.²⁶
- De energiecrisis en de oorlog in Oekraïne hebben een aanzienlijke impact gehad voor kwetsbare groepen. Door de sterk gestegen energieprijzen in 2022 kwamen veel huishoudens in de problemen, wat leidde tot een toename van **energiearmoede** en een groeiende **vraag naar sociale ondersteuning**²⁷.
- Tegelijkertijd stonden organisaties die hulp bieden aan kansarme groepen voor hogere operationele kosten, wat hun vermogen om essentiële diensten te leveren bedreigde. De Koning Boudewijnstichting reageerde hierop met een noodfonds van 2 miljoen euro, waarmee deze organisaties hun stijgende energierekeningen en verwarmingskosten konden dekken. Hierdoor

¹⁹ Het gaat hier om alle types van leefloonbegunstigden samen. In de data worden de begunstigden ingedeeld in 4 types: de erkende vluchtelingen, de subsidiair beschermden, de jongeren jonger dan 25 jaar en de andere begunstigden (25 jaar en ouder, noch erkende vluchtelingen, noch onder sociale bescherming).

²⁰ POD Maatschappelijke Integratie (2021). [Monitoring van de OCMW's - vijfde rapport sociale impact COVID-19](#).

²¹ POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). *Barometer maatschappelijke integratie: Leefloon (LL)*.

²² POD Maatschappelijke Integratie (2022). [De sociale impact op de OCMW's en hun doelpubliek: een terugblik op de coronacrisis \(2020-2021\)](#).

²³ POD Maatschappelijke Integratie (2022). [Monitoring van de OCMW's – update september 2022](#).

²⁴ POD Maatschappelijke Integratie (2023). [Personen uit Oekraïne onder tijdelijke bescherming: update 05-09-2023](#). De cijfers slaan op het aantal dossiers, maar een dossier kan over verschillende personen gaan.

²⁵ POD Maatschappelijke Integratie (november 2021). [Monitoring van de OCMW's - vijfde rapport sociale impact COVID-19](#), p. 16.

²⁶ POD Maatschappelijke Integratie (2022). [De sociale impact op de OCMW's en hun doelpubliek: een terugblik op de coronacrisis \(2020-2021\)](#).

²⁷ Koning Boudewijnstichting (2024). [Zoom Barometer: Energiearmoede 2024. Een analyse van 2022 en de energiecrisis](#).

konden onder andere voedselbanken en opvangcentra blijven functioneren, ondanks de uitdagingen die de energiecrisis met zich meebracht²⁸.

2.1.2 Inkomens uit arbeid²⁹

- De inkomensschok ten gevolge van de gezondheidsmaatregelen is erg ongelijk verdeeld: 64,4 % van de loon- en weddetrekkenden lijden geen **bruto-inkomensverlies**. Het volledige inkomensverlies wordt dus gedragen door 35,6 % van de loon- en weddetrekkenden³⁰.
- Wie langdurig terugviel op **tijdelijke werkloosheid** lijdt grotere inkomensverliezen. Wie meer dan 53 dagen tijdelijk werkloos was in 2020, verloor gemiddeld 5,7 % van het beschikbaar inkomen (tot 1.502 euro). Wie meer dan 156 dagen tijdelijk werkloos was in 2020, verloor gemiddeld 3.075 euro van het beschikbaar inkomen. De bijkomende premie die eind 2020 voorzien werd voor langdurige tijdelijke werkloosheid, compenseerde dit verlies maar in beperkte mate³¹.
- Inkomens uit het flexi-statuuut bleken extra kwetsbaar voor verliezen. Ze werden op enkele uitzonderingen na niet gecompenseerd door maatregelen³². **Flexibele statuten** zijn voor mensen met een lager loon vaak essentieel om de eindjes aan elkaar te knopen³³. Bovendien komen flexi-jobs veel voor in de horeca, een sector die hard getroffen werd³⁴.
- Het verlies aan beschikbaar inkomen kon oplopen tot 30 % voor werknemers die zowel tijdelijk werkloos werden als een flexi-job verloren³⁵.
- Inkomensverlies trof vooral zelfstandigen en gezinnen met een laag inkomen. Tijdens de eerste golf gaf 24 % van de gezinnen aan inkomensverlies te lijden. Bij de zelfstandigen liep dat op tot 50 %. Bij 1 op 4 van de zelfstandigen bedroeg het inkomensverlies meer dan 50 %. Gezinnen met een laag inkomen leden meer onder de crisis, zelfs als het inkomensverlies beperkt was.³⁶
- De OCMW's tekenden van juli 2020 tot juni 2021 een sterke stijging op in het aantal **voorschotten op sociale uitkeringen** die ze toekennen. In het merendeel van de gevallen is dat hoogstwaarschijnlijk een voorschot op een werkloosheidsuitkering³⁷. Ook het aantal leefloonbegunstigden met een beroepsinkomen werd beïnvloed door de crisis: tijdens de eerste golf was er een sterke daling. Het aantal leefloonbegunstigden met een werkloosheidsuitkering steeg sterk tijdens de eerste golf, en bleef daarna geleidelijk verder dalen.³⁸

²⁸ Koning Boudewijnstichting (2024). [Energiecrisis: 2 miljoen euro voor kansarmoedeorganisaties](#).

²⁹ Capeau, Bart et al. (2021). [COVIVAT Beleidsnota 9: De impact van de COVID-19 schok voor loon- en weddetrekkenden in 2020](#), Leuven/Antwerpen.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederaal nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#). Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Brussel.

³⁴ Capeau, Bart et al. (2021). [COVIVAT Beleidsnota 9: De impact van de COVID-19 schok voor loon- en weddetrekkenden in 2020](#), Leuven/Antwerpen.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Nationale Bank van België (2021). [Impact van de COVID-19-crisis op het inkomen en het spaargeld van de gezinnen: jaaroverzicht op basis van de consumentenenquête](#).

³⁷ Hier speelden ook de moeilijkere toegankelijkheid van de Hulpkas en de vakbonden net als de bijkomende administratieve last door de tijdelijke werkloosheid een rol.

³⁸ POD Maatschappelijke Integratie (2022). [De sociale impact op de OCMW's en hun doelpubliek: een terugblik op de coronacrisis \(2020-2021\)](#).

- Voor mensen in een kwetsbare positie kan de **schaduwconomie** van groot belang zijn. De omvang van de schaduwconomie kan alleen maar geschat worden, en die schattingen kunnen nogal verschillen. In 2017 zou de informele economie 4 % van het BBP uitgemaakt hebben. Het zou vooral gaan om de bouwsector, de detailhandel en de horeca³⁹. In de meest recente schatting van de EU vormt zwartwerk in België 14 % van het BBP in 2019⁴⁰. De impact van de crisis op de zwarte economie is nog moeilijker te berekenen. Net de sectoren met veel zwartwerk, zijn door de coronacrisis hard getroffen. De ‘schaduwconomie’, waarvan een aantal mensen in armoede in meer of mindere mate afhankelijk zijn, zal vermoedelijk sterk gekrompen zijn⁴¹. Inkomens uit de zwarte economie vallen buiten het sociaal vangnet, en wie ervan afhankelijk is, kan dus geen beroep doen op compenserende maatregelen⁴². Het is ook mogelijk dat er zich nieuwe vormen van informele economie ontwikkeld hebben door de hoge nood en de verminderde controle⁴³. Zo was er een explosieve stijging van de vraag naar allerlei koeriersdiensten. Via ‘verhuurde’ valse accounts op deelplatformen werden mensen zonder verblijfsvergunning tewerkgesteld⁴⁴.

2.1.3 Schulden

- Het percentage **kredietverstrekkingen** daalde in 2020, en steeg weer in 2021 en 2022, maar blijft onder het gemiddelde van voor de pandemie⁴⁵.
- Zowel het aantal als het percentage **achterstallige kredietnemers** daalt in 2020, 2021 en 2022. Ook de meervoudige achterstallen dalen. Daarmee zet zich een trend verder van de jaren voor de pandemie. Het gemiddelde achterstallige bedrag daalt in 2020 en 2021, en stijgt lichtjes in 2022⁴⁶.
- Het aantal toegelaten **collectieve schuldenregelingen (CSR)** daalde drastisch in 2020 en 2021. Ook het aantal aanvragen bij schuldbemiddelingsdiensten daalde in 2020⁴⁷. Hier zien we wel een andere tendens. Het gaat bij mensen in CSR steeds vaker alleen om wanbetalingen voor alledaagse schulden (water, energie, telecommunicatie, belastingen enzovoort) en steeds minder om mensen met een (achterstallige) kredietovereenkomst⁴⁸.

³⁹ [Travail au noir, fléau pour l'économie ou moyen de survie ? - La Libre](#) geciteerd in: Observatorium krediet en schuldenlast (juni 2021). [COVID-19, Recto-Verso: "winnaars en verliezers". Analyse van 4 thema's: het gezinsbudget, de ondernemingen, de arbeidsmarkt en de vastgoedmarkt.](#)

⁴⁰ European Labour Market Authority (2023). [The Extent of Undeclared Work in the EU](#), Brussels.

⁴¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederaal nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#). Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Brussel.

⁴² Netwerk tegen Armoede (2020). [Signalenbundel](#), Brussel.

⁴³ [Travail au noir, fléau pour l'économie ou moyen de survie ? - La Libre](#) geciteerd in: Observatorium krediet en schuldenlast (juni 2021). [COVID-19, Recto-Verso: "winnaars en verliezers". Analyse van 4 thema's: het gezinsbudget, de ondernemingen, de arbeidsmarkt en de vastgoedmarkt.](#)

⁴⁴ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2020-2021](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁴⁵ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2022). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2021](#); Id. (2021). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2020](#); Id. (2023). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2022](#).

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2023). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2022](#).

- De steunmaatregel om een **uitstel van betaling** te vragen tijdens de coronacrisis werd zowel in 2020 als in 2021 vooral gebruikt voor hypothecaire kredieten en weinig voor consumentenkredieten. Na afloop van het uitstel werden de afbetalingen in bijna alle gevallen hervat⁴⁹. Door de energiecrisis werd de maatregel weer ingevoerd in 2022 tot en met 31 maart 2023.
- Het percentage **kredietnemers met achterstand** daalt in 2020, 2021 en 2022, een dalende tendens die al voor de crisis bestond⁵⁰. Het aantal kredietnemers met een nieuwe betalingsachterstand volgt die daling in 2020 en 2021 maar stijgt in 2022.
- Het percentage **huishoudens waarvan het beschikbaar inkomen (verder) onder de armoederisicogrens** valt ten gevolge van de afbetaling van consumentenkredieten blijft stabiel in 2020, daalt in 2021 en stijgt licht in 2022⁵¹.
- Het percentage achterstallige betalingen voor basisbehoeften bij personen met een risico op armoede is sinds 2019 in dalende lijn. Dit percentage verwijst naar het aantal personen dat in een gezin leeft met **ten minste twee achterstallige betalingen voor één of meerdere basisbehoeften** (facturen voor elektriciteit, water, gas, huur, hypothecaire lening, gezondheidszorg). Die daling zette zich ook door in 2020, 2021 en 2022⁵².
- De verzoekschriften en aanstellingen voor collectieve schuldenregeling vertoonden al voor de crisis een dalende trend. Die zet zich tijdens en na de crisis verder⁵³.
- Ook op vlak van **minnelijke schuldbemiddeling** is een stagnatie of daling te merken⁵⁴.
- In tegenstelling tot de evoluties hierboven, gaan de **dossiers schuldbemiddeling** door OCMW's in stijgende lijn. In 2020 gaat het nog om een relatief kleine stijging, maar in 2021 is de stijging veel sterker. In december 2021 is er een stijging van 21,6 % in vergelijking met de situatie voor de coronacrisis in januari 2020⁵⁵. In 2022 blijft de stijging doorgaan⁵⁶. In Vlaanderen is er een daling voor de meeste vormen van schuldhulpverlening tussen 2019 en 2022. De erkende instellingen voor schuldbemiddeling in Vlaanderen registreren jaarlijks het aantal gezinnen in **budget- en/of schuldhulpverlening**⁵⁷.
- In de enquête van het Observatorium voor Krediet en Schuldenlast bij de schuldbemiddelingsdiensten in 2020 gaven deze aan te vrezen voor een grote toevloed van dossiers⁵⁸. Ook terreinorganisaties signaleren tijdens de crisis aan beleidsmakers hun grote bezorgdheid over de mogelijke escalatie van financiële problemen, schuldenlast en schulden

⁴⁹ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2022). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2021](#).; Id. (2021). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2020](#).

⁵⁰ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2022). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2021](#).; Id. (2021). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2020](#).; Id (2023). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2022](#).

⁵¹ Statbel (2024). [Risico op armoede of sociale uitsluiting](#).

⁵² POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). [Armoedebaarometer: Achterstallige betalingen voor basisbehoeften](#). Achterstallige betalingen voor basisbehoeften is het percentage personen dat leeft in een gezin met ten minste twee achterstallen voor één of meerdere basisbehoeften (facturen voor elektriciteit, water, gas, huur, hypothecaire lening, gezondheidszorg). Bron: EU-SILC.

⁵³ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2022). [Waar zijn de mensen met overmatige schuldenlast?](#).

⁵⁴ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2022). [Waar zijn de mensen met overmatige schuldenlast?](#).

⁵⁵ POD Maatschappelijke Integratie (2022). [De sociale impact op de OCMW's en hun doelpubliek: een terugblik op de coronacrisis \(2020-2021\)](#).

⁵⁶ POD Maatschappelijke Integratie (2022). [Monitoring van de OCMW's – update september 2022](#).

⁵⁷ Steunpunt Mens en Samenleving (2023). [Gezinnen in budget- en/of schuldhulpverlening in Vlaanderen](#).

⁵⁸ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2021). [Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2020](#).

door oplopende energie- en waterfacturen⁵⁹. Toch blijkt uit de cijfers dat het aantal nieuwe CSR-procedures tussen 2021 en 2022 met 7,6 % is gedaald⁶⁰. In 2023 bleef het aantal personen dat een beroep doet op CSR stabiel of daalde het verder⁶¹. Ondanks de beëindiging van de meeste steunmaatregelen voor de energiecrisis in 2023, werd er geen toename van het aantal achterstallige kredietnemers gezien. Deze afname kan deels worden toegeschreven aan wetgeving die, in reactie op de COVID-19- en energiecrisis, de mogelijkheid bood om betalingstermijnen uit te stellen. Hierdoor konden sommige mensen hun betalingsachterstanden inhalen, terwijl anderen wanbetalingen voorkwamen⁶².

2.1.4 Uitgaven

- In het begin van de crisis bleken er zowel in de zorg als in de commerciële sector **corona-toeslagen ingevoerd** te worden om de kosten van beschermingsmaatregelen en -materiaal door te rekenen aan patiënten en consumenten⁶³.
- **Nieuwe uitgaven** waren nodig voor beschermings- en ontsmettingsmateriaal, zoals mondklappers⁶⁴.
- Ook de facturen stijgen door het grotere verbruik van water, elektriciteit, gas, telecom,... tijdens de crisis. Andere extra uitgaven zijn nodig voor school of voor vrijetijdsactiviteiten voor kinderen.
- Mensen in armoede worden ook geconfronteerd met hogere uitgaven voor voeding en huishoudelijke producten. Er is een **inflatie** van de prijzen die vooral te wijten is aan de sterke stijging van de energieprijzen⁶⁵ en deels aan verstoringen in de bevoorradingsketen en het verbod op speciale aanbiedingen in supermarkten vanaf 18 maart 2020 om hamsteren te ontmoedigen (pas vanaf 4 mei 2020 waren promoties opnieuw toegestaan)⁶⁶. Daarnaast vielen ook aan een aantal goedkope alternatieven, zoals maaltijden in sociale restaurants en in schoolkantines, weg⁶⁷. In 2020 steeg het aandeel uitgaven voor voeding in de gezinsbudgetten⁶⁸.

⁵⁹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). [*Input van het stakeholdersoverleg i.f.v. de Vlaamse Taskforce Kwetsbare gezinnen, op vraag van de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding.*](#); BAPN (2020). [*Fiche 9: Mensen met betalingsmoeilijkheden energie, water.*](#); BAPN (2021). [*Mise à jour des propositions non-exhaustives de BAPN aux problèmes et difficultés rencontrés par les personnes vulnérables en raison de la deuxième vague de la crise sanitaire \(16 novembre 2020\).*](#)

⁶⁰ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (januari 2023). [*Terugblik op de statistieken uit het jaarverslag 2022 van de CKP.*](#)

⁶¹ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (januari 2023). [*Terugblik op de statistieken uit het jaarverslag 2022 van de CKP.*](#)

⁶² Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (februari 2024). [*Welke impact hadden de opeenvolgende crisissen op \(problematische\) kredietenschulden? Terugblik op de statistieken uit het jaarverslag 2023 van de CKP.*](#)

⁶³ Steunpunt tot bestrijding van armoede (2020). [*Input in de consultatiegroep van de taskforce Kwetsbare groepen.*](#)

⁶⁴ *Ibidem.*

⁶⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [*De financiële dimensie van armoede. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023.*](#) Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

⁶⁶ Jonckheere, J. & Zimmer, H. (november 2020). [*Les prix à la consommation dans le contexte de la crise du COVID-19, BNB Revue Economique.*](#)

⁶⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. *Fiche 52 : Déconfinement et coûts de la protection.*

⁶⁸ Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (juni 2021). [*COVID-19, Recto-Verso: "winnaars en verliezers". Analyse van 4 thema's: het gezinsbudget, de ondernemingen, de arbeidsmarkt en de vastgoedmarkt.*](#)

- De **voedselinflatie** nam toe vanaf eind 2019 toe. De consumptiepatronen van hogere en lagere inkomens verschillen, maar door de COVID-crisis wijzigden die patronen. Zo maakt voedsel doorgaans een kleiner deel uit van de consumptie van de lagere inkomens. Door de crisis steeg het aandeel van de consumptie dat naar voeding gaat voor iedereen. De stijging van de voedselinflatie had zo vermoedelijk een grotere impact op de lagere inkomens.⁶⁹ De voedselinflatie bleef stijgen in 2020.⁷⁰
- Een analyse van Statbel maakt duidelijk dat tussen 2018 en 2020 de verhoudingen tussen de uitgavenposten aanzienlijk veranderd zijn, voornamelijk als gevolg van de impact van het coronavirus tijdens deze periode. In 2022 waren de verhoudingen echter bijna weer op het niveau van 2018, hoewel bepaalde tendensen die al in 2020 waarneembaar waren, gehandhaafd bleven. In 2022 werd 13,9 % van het **huishoudbudget** besteed aan voeding en niet-alcoholische dranken, en 1,9 % aan alcoholhoudende dranken en tabak, wat een daling betekent ten opzichte van de Covid-shock van 2020. Evenzo ging in 2022 30,7 % van het budget naar woninggerelateerde kosten (water, gas, elektriciteit en andere brandstoffen), wat lager is dan in 2020, maar hoger dan in 2018, toen deze respectievelijk 31,8 % en 30,3 % waren. De stijging van de gasprijs speelt hierin een belangrijke rol, met een gemiddelde stijging van het gasbudget van 50 % tussen 2020 en 2022, van € 472 per huishouden in 2020 naar € 709 in 2022.⁷¹
- Enkele veelzeggende voorbeelden zijn de prijsstijgingen voor spaghetti (+ 53 %), aluminiumfolie (+ 47 %), toiletpapier, keukenrol en papieren zakdoeken (+ 46 %), jonge kaas – gouda – (+ 41 %), gevogelte (+ 29 %), vloeibaar afwasmiddel (+ 24 %), groenten (+ 20 %) en diervoeding (+ 21 %).⁷²
- In 2023 zou een derde van de Belgen zich zorgen maken over hun budget voor voeding. Meer dan een kwart slaat maaltijden over. Ruim de helft van de ouders zegt meer gebruik te maken van ontbijtclubs en verenigingen om hun kinderen 's ochtends te eten te geven. Een derde van de Belgen zou al overwogen hebben om naar een voedselbank te gaan maar deed dit niet uit schaamte.⁷³
- De wijzigende consumptiepatronen weerspiegelen en versterken bestaande ongelijkheden. Zo daalt de consumptie van personen met hogere inkomens want uitgaven zoals reizen, restaurantbezoek, enz. vallen weg. De **consumptie steeg** echter voor 1 op 5 van de gezinnen waarvan de referentiepersoon werkloos of inactief was en bij gezinnen met kinderen⁷⁴.
- Bij het aanhouden van de gezondheidscrisis, merkten mensen in armoede dat levensmiddelen blijvend duurder waren geworden en een grotere hap uit het gezinsbudget nemen dan voor de crisis. Samen met andere extra kosten – hogere energie-, water- en telecomfacturen, meer uitgaven voor gezondheidsartikelen, schooluitgaven of vrijetijdsbesteding voor thuisblijvende kinderen - en minder mogelijkheden om kosten te besparen door de beperktere

⁶⁹ Nationale Bank van België (2020). [De consumptieprijzen in het licht van de COVID-19-crisis](#).

⁷⁰ Nationale Bank van België (2021). [Jaarverslag 2020](#), Brussel.

⁷¹ Statbel (2023). [Huishoudbudget](#).

⁷² Testaankoop (4 april 2023). Persbericht. [Inflatie: boodschappen zijn nu 20 % duurder dan jaar geleden](#).

⁷³ Belgische Federatie van Voedselbanken. Persbericht. [Kellogg deelt in Europa 20 miljoen ontbijtmaaltijden uit in de strijd tegen voedselonzekeheid](#).

⁷⁴ Nationale Bank van België (2022). [In het oog van de storm: de pandemie, de gezinnen en hun financiële situatie](#); de Sola Perea, M., Mohimont, J. & Zachary, M.D. (2022). 'At the heart of the turmoil : the pandemic, households and their financial situation'. In: *Economic Review*, 2022(16).

bewegingsvrijheid zorgden voor langdurige druk op het budget van mensen met een laag inkomen⁷⁵.

2.1.5 Spaargeld

- Tijdens de crisis bereikt het Belgische **spaargeld** in zijn geheel genomen historische hoogten⁷⁶. Dit globale positieve beeld verhuult een groeiende ongelijkheid⁷⁷.
- In 2017 kon ongeveer de helft van de Belgische gezinnen sparen, maar minder dan een derde van de gezinnen met de laagste inkomens kan sparen. 81 % van de Belgische gezinnen beschikte toen over een spaarbuffer van minstens een maand, maar in de laagste inkomensgroep was dat slechts 66 %. Amper de helft in de laagste inkomensgroep had een spaarbuffer van minstens drie maanden⁷⁸. Vanaf het najaar van 2020 groeit de groep met een grote spaarbuffer (>6 maanden). Bij de groep die inkomensverlies lijdt, groeit de groep met een zeer kleine spaarbuffer (>1 maand) en verkleint de groep met een kleine spaarbuffer (1 à 3 maanden). Dat kan erop wijzen dat de spaarbuffer wegsmelt net bij de groep die al maar een beperkte spaarbuffer had⁷⁹.
- Een op de twintig gezinnen (tegen ruim een op de tien aan het begin van de pandemie) kampt sinds april 2021 nog steeds met een inkomensverlies van meer dan 10 % en heeft een spaarbuffer van maximaal drie maanden. Hun reserves geraken op.⁸⁰

2.2 Voedselhulp

- De **voedselhulp door OCMW's** steeg zeer sterk in 2020 en 2021. Van alle vormen van hulpverlening buiten het leefloon, kent voedselhulp de sterkste stijging. Tijdens de coronacrisis kregen de OCMW's extra COVID-subsidies, onder meer voor voedselhulp. Van de verschillende soorten COVID-subsidies, had de subsidie voor voedselhulp de hoogste benuttingsgraad. De subsidie werd afgesloten eind 2021⁸¹. In mei 2022 stijgt de voedselhulp tot bijna het dubbel van voor de crisis⁸². In januari 2022 bedroeg het aantal mensen dat voedselhulp ontving ongeveer 40.000, waarna dit aantal in mei 2022 gestegen was tot circa 80.000.
- Het aantal mensen dat beroep deed op een **Voedselbank** steeg in 2022 met 18,2 %. Die stijging is aanzienlijk groter dan de stijging in 2020 en 2021. Het aantal begunstigden stijgt jaarlijks,

⁷⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederale nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#); Netwerk tegen Armoede (2021). [Signalenbundel 2.0. Mensen in armoede maken samen de balans op na 1 jaar corona](#). Brussel.

⁷⁶ Nationale Bank van België (2021). [Verslag 2020](#), Brussel, p. 171: "In totaal plaatsten de gezinnen van januari tot november 2020 € 18,1 miljard extra op hun bankrekeningen – vooral op zicht- en spaardeposito's – tegenover een gemiddelde stijging met € 12,1 miljard tijdens de periode 2011-2019".

⁷⁷ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederale nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid](#).

⁷⁸ Nationale Bank van België (2021). [Verslag 2020](#), Brussel, p. 178. (cijfers uit de HFSC-enquête).

⁷⁹ Observatorium krediet en schuldenlast (juni 2021). [COVID-19, Recto-Verso: "winnaars en verliezers". Analyse van 4 thema's: het gezinsbudget, de ondernemingen, de arbeidsmarkt en de vastgoedmarkt](#).

⁸⁰ Nationale Bank van België (2022). [Jaarverslag 2021](#), Brussel, p. 152.

⁸¹ POD Maatschappelijke Integratie (2022). [De sociale impact op de OCMW's en hun doelpubliek: een terugblik op de coronacrisis \(2020-2021\)](#). De andere COVID-subsidies werden verlengd t.e.m. maart 2021. Het gaat dan om de algemene COVID-subsidie, de Zoom 18-25-subsidie en de subsidie voor psychologische hulp.

⁸² POD Maatschappelijke Integratie (2022). [Monitoring van de OCMW's – update september 2022](#).

maar de stijgingen in 2020 en 2021 sloten aan bij de voorbije stijgingen, terwijl 2022 een echt piekjaar is.⁸³ De Belgische Federatie van Voedselbanken noemt de situatie “*alarmerend*” en ziet “momenteel geen signalen dat het aantal begunstigden zal afnemen in 2023 waardoor de vraag naar voedselhulp verder zal toenemen”⁸⁴.

- De **inflatie** in België kende de afgelopen jaren grote schommelingen. In 2020 was de inflatie slechts 0,4 %, door de daling van energieprijzen tijdens de COVID-19-crisis. In 2021 steeg de inflatie naar 3,2 %, gedreven door een sterke stijging van de energieprijzen, die eind dat jaar een piek van 47,7 % bereikten. In 2022 bereikte de inflatie een historisch hoog niveau van 10,3 %, met energieprijzen die in het eerste kwartaal met 65,9 % stegen. In oktober 2022 piekte de algemene inflatie op 12,27 %, waarna een daling volgde tot 4,09 % in augustus 2023. In november 2023 was de inflatie nog 0,76 %, maar de prijzen voor levensmiddelen bleven hoog, met een inflatie van 8,22 %⁸⁵.

2.3 Energie en water

- In 2022 leefde 21,8 % van de Belgische huishoudens in **energiearmoede**, wat een stijging van 6,9 % betekent vergeleken met 2021⁸⁶.
- De gemiddelde elektriciteitsprijs is gestegen met 110,5 % tussen december 2020 en december 2022⁸⁷. Ook zijn de houtbrandstofprijzen in 2022 fors gestegen alsook de gemiddelde prijs van stookolie. Eind 2022 was deze ongeveer 45 % hoger dan in 2020⁸⁸.
- In Vlaanderen waren er in het jaar 2019 252.474 **ingebrekestellingen**⁸⁹, waarna het aantal tijdens de coronacrisis steeg tot 269.524. Vervolgens nam het aantal af tot 238.479 in 2021. In 2022, het jaar van de energiecrisis, was er echter een aanzienlijke stijging naar 275.405 ingebrekestellingen. In 2023 is er opnieuw een daling waarneembaar⁹⁰. In Brussel bleef het percentage tussen 2019 - 2023 stabiel met 15-16 % ingebrekestellingen voor elektriciteit. In 2019-2020 was het percentage ingebrekestellingen voor aardgas 18 %. In 2021 daalde dit naar 16 % waarna het in 2022 – 2023 weer steeg naar 17 %⁹¹. In 2019 was het aantal

⁸³ Belgische Federatie van Voedselbanken (2023). [Jaarverslag 2022](#), Brussel.

⁸⁴ *Ibidem*.

⁸⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#). Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Brussel.

⁸⁶ Koning Boudewijnstichting (2024). [Zoom Barometer: Energiearmoede 2024. Een analyse van 2022 en de energiecrisis](#).

⁸⁷ Koning Boudewijnstichting (2024). [Zoom Barometer: Energiearmoede 2024. Een analyse van 2022 en de energiecrisis](#).

⁸⁸ Koning Boudewijnstichting (2024). [Zoom Barometer: Energiearmoede 2024. Een analyse van 2022 en de energiecrisis](#).

⁸⁹ De cijfers over het aantal ingebrekestellingen in Vlaanderen hebben betrekking op elektriciteit en aardgas.

⁹⁰ VREG (s.d.). [Dashboard wanbetaling bij leverancier](#).

⁹¹ Geen absolute cijfers beschikbaar voor Brussel; Brugel (2020). [Jaarverslag 2019 - Rechten van de huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2019](#); Brugel (2021). [Jaarverslag 2020 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2020](#); Brugel (2022). [Jaarverslag 2021 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2021](#); Brugel (2023). [Jaarverslag 2022 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en](#)

ingebrekestellingen voor elektriciteit in Wallonië⁹² 14,2 %. In 2020 bleef dit percentage vrijwel gelijk met 14,1 %⁹³. Daarna daalde het aantal ingebrekestellingen in 2021 naar 12,8 %. In 2022 steeg het percentage weer naar 13 %, om in 2023 vervolgens te dalen naar 10,3 %⁹⁴. In 2019 was het percentage ingebrekestellingen voor aardgas 17,4 %. In 2020 daalde dit licht naar 16,6 %, en deze daling zette zich voort in 2021. Toen waren er 15,1 % ingebrekestellingen⁹⁵. In 2022 was er een lichte stijging naar 15,9 %, gevolgd door een daling in 2023 naar 12,4 %⁹⁶.

- Wat de **afbetalingsplannen** betreft, zagen we een stijging tijdens de energiecrisis. In 2019 en 2020 bleef het aantal afbetalingsplannen⁹⁷ in Vlaanderen stabiel rond de 105.700. In 2021 daalde dit aantal tot 93.045, waarna het in 2022 sterk steeg naar 135.317 afbetalingsplannen. Het aantal bleef verder toenemen in 2023 naar 167.065 afbetalingsplannen⁹⁸. In Wallonië was het aantal afbetalingsplannen voor elektriciteit in 2019 81.326 en in 2020 83.228⁹⁹, waarna het aantal vanaf 2021 sterk toenam tot 134.536 afbetalingsplannen in 2023¹⁰⁰. Voor aardgas werden er in 2019 46.774 afbetalingsplannen in Wallonië geregistreerd¹⁰¹. Dit aantal daalde naar 44.070 in 2020¹⁰², maar steeg vervolgens in 2021 naar 48.233 afbetalingsplannen¹⁰³. De stijging zette zich voort in 2022, met een totaal van 65.774¹⁰⁴, en bereikte in 2023 73.717

[elektriciteitsmarkten in 2022](#); Brugel (2024). [Jaarverslag 2023 – Rechten van de huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2023](#).

⁹² Geen absolute cijfers beschikbaar m.b.t. ingebrekestellingen in Wallonië.

⁹³ CWaPE (2020). [Rapport annuel spécifique 2020 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

⁹⁴ CWaPE (2022). [Rapport annuel spécifique 2022 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#); CWaPE (2023). [Rapport annuel spécifique 2023 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

⁹⁵ CWaPE (2020). [Rapport annuel spécifique 2020 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#); CWaPE (2022). [Rapport annuel spécifique 2022 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

⁹⁶ CWaPE (2023). [Rapport annuel spécifique 2023 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

⁹⁷ De cijfers over het aantal afbetalingsplannen hebben betrekking op elektriciteit en aardgas.

⁹⁸ VREG (s.d.). [Dashboard wanbetaling bij leverancier](#).

⁹⁹ CWaPE (2019). [Rapport annuel spécifique 2019 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#); CWaPE (2020). [Rapport annuel spécifique 2020 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#); CWaPE (2022). [Rapport annuel spécifique 2022 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#); CWaPE (2021). [Rapport annuel spécifique 2021 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#); CWaPE (2023). [Rapport annuel spécifique 2023 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

¹⁰⁰ CWaPE (2023). [Rapport annuel spécifique 2023 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

¹⁰¹ CWaPE (2019). [Rapport annuel spécifique 2019 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

¹⁰² CWaPE (2020). [Rapport annuel spécifique 2020 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

¹⁰³ CWaPE (2021). [Rapport annuel spécifique 2021 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

¹⁰⁴ CWaPE (2022). [Rapport annuel spécifique 2022 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau](#).

afbetalingsplannen¹⁰⁵. In Brussel¹⁰⁶ schommelde het gemiddeld aantal afbetalingsplannen voor elektriciteit in 2019-2020 rond de 7 %¹⁰⁷ waarna er een sterke stijging voordeed in 2021 met 13,1 % afbetalingsplannen. Sinds 2022 daalde het gemiddeld aantal afbetalingsplannen naar 9,5 %¹⁰⁸. In 2023 daalde dit aantal naar 5,6 %¹⁰⁹. Met betrekking tot aardgas, deed zich tijdens de coronacrisis een daling voor van 8,6 % naar 5,4 %. Het aantal steeg opnieuw tot 8,7 % in 2021. In het jaar 2022 daalde dit naar 8,1 %¹¹⁰. Tot slot daalde het aantal afbetalingsplannen naar gemiddeld 7,7 % in 2023¹¹¹.

2.4 Zorg en welzijn

2.4.1 Gezondheid

- Uit een studie van de mutualiteit Solidaris naar de **sterftcijfers** tot juni 2020 bleek dat de bewoners in de armste 10 % van de buurten 2,6 keer meer kans hebben om met COVID-19 te worden besmet dan bewoners in de rijkste 10 % van de buurten. Het verhoogde sterftcijfer als gevolg van COVID-19 heeft mensen met lagere inkomens harder getroffen (vooral mensen met een verhoogde tegemoetkoming): de relatieve oversterfte is bij hen 70 %, vergeleken met 45 % voor mensen die zonder verhoogde tegemoetkoming¹¹².
- Voor vaccinatie werd aanzienlijke oversterfte vastgesteld in woonzorgcentra: 195 % in Brussel, 110 % in Waalse Gewest en 83 % in Vlaanderen. Samen met de oververtegenwoordiging van mensen met een laag inkomen in WZC's is dit ook een indicatie voor verhoogde kwetsbaarheid¹¹³.
- Sterfte door corona is groter bij mensen met een laag inkomen¹¹⁴, maar niet proportioneel sterker dan voor andere doodsoorzaken¹¹⁵.
- Tijdens de eerste golf was de oversterfte bij mensen met een migratieachtergrond in België groter dan bij mensen zonder migratieroots. Waarbij mannen van Belgische afkomst tussen 40 en 65 jaar de oversterfte 7 % hoger lag dan het jaar voordien, was dat bij mannen met een Sub-

¹⁰⁵ CWaPE (2023). [Rapport annuel spécifique 2023 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau.](#)

¹⁰⁶ Geen absolute cijfers beschikbaar voor Brussel.

¹⁰⁷ Brugel (2021). [Jaarverslag 2020 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2020.](#)

¹⁰⁸ Brugel (2023). [Jaarverslag 2022 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2022](#)

¹⁰⁹ Brugel (2024). [Jaarverslag 2023 - Rechten van de huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2023.](#)

¹¹⁰ Brugel (2021). [Jaarverslag 2020 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2020.](#); Brugel (2022). [Jaarverslag 2021 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2021.](#); Brugel (2023). [Jaarverslag 2022 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2022.](#); Brugel (2024). [Jaarverslag 2023 - Rechten van de huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2023.](#)

¹¹¹ Brugel (2024). [Jaarverslag 2023 - Rechten van de huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2023.](#)

¹¹² Willaert, D. & Vrancken, J. (février 2021). « [Inégalités de mortalité face à l'épidémie de coronavirus en Belgique](#) », Etude réalisée pour la Mutualité Solidaris.

¹¹³ Unia (2020). [COVID-19 een test voor de mensenrechten](#), Brussel.

¹¹⁴ Statbel (2021). [Voorlopige sterftcijfers 2020 per gemeente.](#)

¹¹⁵ André Decoster, et al. (2020). [De inkomensongelijkheid in sterfte tijdens de covid-19 crisis in België](#), Leuven Economische Standpunt 184.

Saharaans-Afrikaanse achtergrond 70 % en mannen met een Noord-Afrikaanse achtergrond 25 %. Bij vrouwen was het verschil 40 % tegenover 10 %. Volgens onderzoekers van de VUB-onderzoeksgroep wordt dit verschil vooral verklaard door socio-economische factoren. Omdat ook in de tweede golf vooral armere wijken getroffen werden, vermoeden ze dat deze ongelijkheden zich ook dan hebben voorgedaan¹¹⁶.

- In een enquête van Sciensano in december 2020 vond 30 % de uitgaven voor gezondheidszorgen tijdens de coronacrisis (zeer) moeilijk te dragen, en 15 % gaf aan **medische zorgen uitgesteld te hebben omwille van financiële problemen**. Deze cijfers liggen aanzienlijk hoger dan in de Nationale Gezondheidsenquête.¹¹⁷

2.4.2 Welzijn en hulpvragen

Indicaties voor impact:

- Uit de Grote Coronastudie blijkt dat de pandemie de **mentale gezondheid** van de Belgen sterk beïnvloedde¹¹⁸. Ook uit de cijfers van Sciensano blijkt dat de geestelijke gezondheid verslechterde¹¹⁹. Uit cijfers van Statbel blijkt dat 52,3 % van de Belgen vond dat hun mentale gezondheid in de loop van 2021 negatief werd beïnvloed door de COVID-19-pandemie. De negatieve impact op de mentale gezondheid is sterkst in Brussel (62 %), vrouwen (56,6 %) en bij eenoudergezinnen (61 %)¹²⁰.
- Statbel startte op vraag van Eurostat in het derde kwartaal van 2021 een driemaandelijkse bevraging van het persoonlijk welbevinden en de levensomstandigheden met als doel het maatschappelijk herstel tijdens en na de pandemie te meten¹²¹. Daaruit blijkt dat **geluksgevoel en algemene levenstevredenheid** sterk samenhangen met inkomen en opleidingsniveau.
- De **hulplijnen** kregen in 2020 aanzienlijk meer oproepen dan het jaar voordien. Tele-onthaal ontving 15,1 % meer hulpvragen per telefoon of chat dan in 2019. Bijna een kwart van de gesprekken ging over COVID-19, maar dit cijfer wisselde sterk per maand, waarbij het verloop van de pandemie werd gevolgd¹²². In Vlaanderen kregen ook andere hulplijnen zoals 1712, Nupraatikerover.be, CAW en JAC, Stop it Now! en de Druglijn aanzienlijk meer hulpvragen te verwerken. Zo zag 1712, voor vragen rond geweld, een toename met 66 %, het aantal hulpvragen per chat bij JAC steeg met maar liefst 443 % en bij CAW met 216 %¹²³.

¹¹⁶ Vanthomme, Katrien et al. (2021). "[A population-based study on mortality among Belgian immigrants during the first COVID-19 wave in Belgium. Can demographic and socioeconomic indicators explain differential mortality?](#)", *SSM - Population Health*, Vol.,14.

¹¹⁷ Sciensano (2020). [Vijfde COVID-19-gezondheidsenquête. Eerste resultaten](#), Brussel.

¹¹⁸ UHasselt en KU Leuven. [De Grote Coronastudie 2020-2021](#).

¹¹⁹ Sciensano (2023). [Angst en depressie](#); Sciensano (2021). [Zesde COVID-19-gezondheidsenquête. Eerste resultaten](#), Brussel.

¹²⁰ Statbel (2022). [Mentale gezondheid van vrouwen en jongeren lijdt onder COVID-19](#).

¹²¹ Statbel (2022). [Nieuwe enquête brengt eenzaamheid, geluksgevoel en tevredenheid van de Belgen in kaart](#).

¹²² Federatie van de teleonthaaldiensten (2021). [Jaarcijfers 2020](#); Télé-Accueil (juillet 2020). [Les conséquences de la crise sur les appels    Télé-Accueil Bruxelles](#).

¹²³ Beke, Wouter (2021). [Persbericht: Een pak meer Vlamingen namen contact op met hulplijnen in 2020](#).

- Verenigingen waar armen het woord nemen signaleren dat er een hogere instroom is van mensen die kampen met psychologische problemen, net als mensen die door de recente (COVID-19-, energie- en koopkracht-)crisissen getroffen werden¹²⁴.

2.5 Wonen

Indicaties voor impact:

- Onderzoek van SAM¹²⁵ wijst uit dat de opvangcapaciteit voor **dak- en thuislozen** in de zomer van 2020 al onder druk stond en een verhoogde toestroom niet kon opvangen.
- In Vlaanderen stelt het Steunpunt Wonen op basis van gegevens uit de Grote Coronastudie het volgende vast:
 - 9 % van de Vlaamse huurders ondervindt **betalingsmoeilijkheden** als gevolg van de crisis. 3 % van de eigenaars ervaart om dezelfde reden problemen met het tijdig afbetalen van de aflossing van de lening. Deze betalingsmoeilijkheden zijn groter bij jongere respondenten;
 - een significant deel van de huurders en eigenaars ervaren problemen door de beperkte grootte van de woning, in het bijzonder grote en jonge gezinnen, thuiswerkers en werklozen;
 - een minderheid van de huurders en eigenaars is **onzeker over de huidige woonsituatie** en loopt het risico om dakloos te worden. Dit probleem is het grootst bij kwetsbare huurders;
 - algemeen heeft de COVID-19-crisis een significant effect op de huisvestingssituatie van Vlaamse huurders en eigenaars en worden bestaande ongelijkheden tussen huurders en eigenaars uitvergroot¹²⁶.
- In de enquête ter monitoring van de sociale impact van COVID-19 op de OCMW's die de POD MI vijf keer organiseerde, staan cijfers over de maandelijkse hulp aan daklozen. Het aantal daklozen dat ten laste genomen werd door een OCMW. In januari 2021 zijn dat er 8.842, in juli al meer dan 12.000. Van augustus 2020 tot juni 2021 fluctueert het aantal tussen 10.000 en 12.000¹²⁷. In 2023 zijn er 10.092 **referentieadressen bij een OCMW**. In juni 2024 ligt het aantal op 14.223 daklozen die een referentieadres hebben bij een OCMW¹²⁸.
- De **dak- en thuisloosheidtellingen** voor Vlaanderen en Wallonië voor de periode van 2020 – 2023 werden gecoördineerd door de Koning Boudewijnstichting. Een extrapolatie voor Vlaanderen – op basis van de lokale tellingen – komt op 13.533 volwassenen en 5.946 kinderen die dak- en thuisloos waren. In Wallonië komt de extrapolatie uit op 14.432 volwassenen en 4.713 kinderen¹²⁹. Voor Brussel zijn er tweejaarlijkse tellingen die uitgevoerd worden door

¹²⁴ Demonty, François, de Vaal, David, Nieto Peña, Moré, Stroobants, Veerle, Van Hoetegem, Henk (2023).

[*Gezondheid: een socio-constructivistische benadering. Elementen van gezondheid op basis van het overleg met actoren in de strijd tegen armoede*](#), Deliverable D3.3.1, Re-InVEST.be, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

¹²⁵ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). [*Input van het stakeholdersoverleg i.f.v. de Vlaamse Taskforce Kwetsbare gezinnen, op vraag van de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding*](#).

¹²⁶ Dreesen, S., & Heylen, K. (2021). [*De impact van de COVID-19 crisis op de woonsituatie van Vlamingen. Een analyse van de Grote Coronastudie*](#). Leuven: Steunpunt Wonen.

¹²⁷ POD Maatschappelijke Integratie (2022). [*De sociale impact op de OCMW's en hun doelpubliek: een terugblik op de coronacrisis \(2020-2021\)*](#).

¹²⁸ POD Maatschappelijke Integratie (2024). [*Focus nr.36: dakloosheid en thuisloosheid*](#).

¹²⁹ Koning Boudewijnstichting (2024). [*Telling dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2023*](#).

Bruss'help. In 2018 waren er 4.160 dak- en thuislozen. In 2020 steeg het aantal dak- en thuislozen tot 5.313. Het aantal bleef toenemen in 2022 met 7.134 dak- en thuislozen¹³⁰.

2.6 Onderwijs

- De coronacrisis heeft een impact gehad op het secundair onderwijs in Vlaanderen. In het schooljaar 2019-2020 werden er 17.791 zittenblijvers geregistreerd¹³¹. Tijdens de coronacrisis, in het schooljaar 2020-2021, was er echter een aanzienlijke daling naar 9.492 zittenblijvers¹³². In het schooljaar 2021-2022 was er een opvallende stijging van het **aantal zittenblijvers**, met een totaal van 15.958¹³³. Deze trend zette zich licht voort in het schooljaar 2022-2023, waarin het aantal zittenblijvers opliep naar 16.821¹³⁴. In het schooljaar 2023-2024 is het aantal C-attesten verder gestegen naar 17.525¹³⁵.
- De coronacrisis heeft ook impact gehad op het lager onderwijs in Vlaanderen. In het schooljaar 2019-2020 waren er 8.775 leerlingen die bleven zitten¹³⁶. In het daaropvolgende schooljaar, 2020-2021, was er een lichte daling naar 8.376 zittenblijvers¹³⁷. In 2021-2022 was er echter een lichte toename, met 8.398 zittenblijvers¹³⁸. Deze stijging zette zich verder door in 2022-2023, met 8.808 zittenblijvers¹³⁹ en bereikte een nieuw hoogtepunt van 8.962 in het schooljaar 2023-2024¹⁴⁰.
- In het Fédération Wallonie-Bruxelles was het aantal zittenblijvers in het lager onderwijs voor het schooljaar 2019-2020 9.110. Dit aantal daalde in het schooljaar 2020-2021 met 7.521, maar steeg vervolgens weer in 2021-2022 naar 8.986. In het secundair onderwijs waren er in het schooljaar 2019-2020 40.498 leerlingen die bleven zitten. In 2020-2021 was er een aanzienlijke daling naar 17.630 zittenblijvers, gevolgd door een sterke toename naar 32.058 in 2021-2022¹⁴¹.
- Sinds de coronapandemie is het percentage **jongeren (15-29 jaar) in Vlaanderen dat noch werk heeft en noch onderwijs noch opleiding volgt (NEET)**, gedaald. In 2020 was dit percentage nog 8,8 %. In 2021 daalde het naar 7,5 %, en in 2022 zette de daling zich voort naar 6,4 %. In 2023 was er echter een lichte stijging, met een percentage van 7,3 %. In Brussel lag het percentage in 2020 aanzienlijk hoger, namelijk 17,9 %. In 2021 was er een daling naar 14,2 %, die zich in 2022 voortzette naar 13,4 %. In tegenstelling tot Vlaanderen, was er in Brussel in 2023 echter een verdere daling met 11,2 %. Wallonië vertoont cijfers die vergelijkbaar zijn met die van Brussel. In 2020 was het percentage daar 15,3 %. In 2021 daalde het naar 12,9 %. De daling zette zich voort in 2022, maar was minimaal met 12,4 %. In tegenstelling tot Brussel, was er in Wallonië in 2023 een stijging met 13 % jongeren dat noch werkt en noch onderwijs noch opleiding volgt¹⁴².

¹³⁰ Bruss'help (2022). [Dak- en thuisloosheidtelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest](#).

¹³¹ Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2019-2020](#).

¹³² Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2020-2021](#).

¹³³ Onderwijs.vlaanderen.be (2023). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2021-2022](#).

¹³⁴ Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2022-2023](#).

¹³⁵ Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2023-2024](#).

¹³⁶ Onderwijs.vlaanderen.be (2021). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2019-2020](#).

¹³⁷ Onderwijs.vlaanderen.be (2021). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2019-2020](#).

¹³⁸ Onderwijs.vlaanderen.be (2023). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2021-2022](#).

¹³⁹ Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2022-2023](#).

¹⁴⁰ Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2023-2024](#).

¹⁴¹ Fédération Wallonie-Bruxelles (s.d.). [Redoublants - Chiffres Clés](#).

¹⁴² Statbel (2024). [Percentage jongeren \(15-29 jaar\) dat noch werk heeft en noch onderwijs noch opleiding volgt \(NEET\)](#); Geen absolute cijfers beschikbaar.

- In 2019 was het percentage **voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding** in Vlaanderen 6,2 %, met een lichte stijging naar 6,7 % in 2020. In 2021 daalde dit percentage naar 5,3 %, en de daling zette zich voort in 2022, waar het op 4,9 % uitkwam. In 2023 is er echter een stijging naar 5,4 %. In 2019 lag het percentage in Brussel aanzienlijk hoger, namelijk 11,8 %. In 2020 daalde dit naar 9,7 %, en de daling zette zich in 2021 voort, zij het minimaal, met 9,1 %. In 2022 bleef de daling doorzetten naar 7,4 %, gevolgd door een stijging naar 8,7 % in 2023. In Wallonië was het percentage voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding in 2019 gemiddeld 10,9 %. In 2020 daalde dit percentage naar 9,8 %. De daling zette zich voort in 2021, met een percentage van 8,3 %. In 2022 was er echter een stijging naar 8,6 %, waarna in 2023 opnieuw een daling plaatsvond naar 6,7 %¹⁴³.
- Het **volwassenenonderwijs** in Vlaanderen verloor tijdens de coronacrisis een aanzienlijk deel van zijn cursisten. In het schooljaar 2018-2019 werden er 64.385 inschrijvingen geregistreerd voor de basiseducatie. In het daaropvolgende schooljaar 2019-2020 daalde dit aantal naar 55.088. In 2020-2021 was er echter een stijging naar 56.414 inschrijvingen. Tot slot deed zich in 2021-2022 een verdere stijging voor, met 63.346 inschrijvingen voor de basiseducatie. In het secundair volwassenenonderwijs waren er in 2018-2019 294.706 inschrijvingen, maar dit aantal daalde naar 284.953 in 2019-2020. De daling zette zich voort in 2020-2021, met een totaal van 239.329 inschrijvingen. Tot slot was er in 2021-2022 een stijging naar 257.140 inschrijvingen in het secundair volwassenenonderwijs¹⁴⁴.
- De coronapandemie versnelde de **digitalisering van het onderwijs**, waarbij bijzondere aandacht voor kinderen, jongeren en jongvolwassenen in kwetsbare situaties van groot belang is. Al vóór de pandemie had een deel van de bevolking moeite om mee te zijn met de digitalisering. In 2019 had 11 % van de Vlaamse gezinnen geen toegang tot het internet, en 69,8 % van de studenten meldde geen stabiele internetverbinding te hebben¹⁴⁵. Veel kinderen en jongeren beschikten over geen of slechts één computer en vaak geen aparte ruimte om te studeren¹⁴⁶. Overheidsmaatregelen en initiatieven van scholen richtten zich voornamelijk op het verbeteren van de internettoegang en het verstrekken van laptops aan leerlingen. Echter, personen in kwetsbare situaties, zoals OKAN-leerlingen, studenten en jongeren in begeleid wonen, werden niet altijd voldoende bereikt door deze maatregelen¹⁴⁷.
- Meer dan één op de vier studenten maakt zich zorgen over hun financiële situatie. Deze bezorgdheid is het sterkst bij vrouwelijke studenten, studenten met een niet-Europese migratieachtergrond en studenten met een lagere socio-economische achtergrond. **17 % van de studenten betaalt volledig zelf voor hun opleiding**, terwijl 11 % dit gedeeltelijk doet. Veel studenten verloren hun studentenjob door de coronamaatregelen, wat vooral zware gevolgen heeft voor degenen die hun studie of kot zelf financieren¹⁴⁸.

¹⁴³ Statbel (2024). [Voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding](#).; Percentages zijn jaargemiddelden.

¹⁴⁴ Onderwijs.vlaanderen.be. (2023). [Coronamonitor 2023](#).

¹⁴⁵ Calleeuw, Helena et al. (september 2020). "[Nieuw academiejaar: 'we moeten zoveel mogelijk studenten aan boord houden'](#)", Sociaal.Net. <https://sociaal.net/achtergrond/nieuw-academiejaar-studenten-aan-boord-houden/>.

¹⁴⁶ Brengman, M., (2020). *Post viraal naar een nieuw normaal*, Brussel, VUB Press.

¹⁴⁷ Brengman, M., (2020). *Post viraal naar een nieuw normaal*, Brussel, VUB Press.

¹⁴⁸ Calleeuw, Helena et al. (september 2020). "[Nieuw academiejaar: 'we moeten zoveel mogelijk studenten aan boord houden'](#)", Sociaal.Net. <https://sociaal.net/achtergrond/nieuw-academiejaar-studenten-aan-boord-houden/>.

3. Besluit

In 2020 werd de wereld getroffen door de COVID-19-crisis. De impact ervan op onze samenleving was bijzonder groot, op verschillende vlakken. Het virus stelde ook de maatschappelijke ongelijkheden op scherp. Er kwamen verschillende initiatieven – vanwege de verschillende overheden, onderzoeksinstellingen, sociale actoren... - om de sociale impact in kaart te proberen brengen. De cijfergegevens, maar ook de signalen van de organisaties op het terrein, vormden een belangrijke basis om te bekijken op welke manier personen en huishoudens in precaire situaties tijdens deze crisis konden worden ondersteund. Tegelijk bleek dat de bestaande manieren om data te verwerken en te analyseren onvoldoende waren om snel te werken en kort op de bal te spelen zoals nodig in een crisissituatie. Veel administratieve data bijvoorbeeld zijn slechts op jaarbasis en met vertraging beschikbaar, terwijl er snellere informatie nodig was.

Om in de toekomst over snellere en betere informatie te beschikken om in tijden van crisis de situatie op het terrein te kunnen monitoren, werd het onderzoeksproject BE-FAST (*Data Infrastructure and Indicators for Fast Monitoring of Social and Labour Market*) gestart. De KU Leuven (Centrum voor Sociologisch Onderzoek) en de Universiteit Antwerpen (Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck) doen in 2023-2025 in samenwerking met het interfederaal Steunpunt tot bestrijding van armoede een onderzoek naar de mogelijkheden om de bestaande data-infrastructuur te verbeteren en sneller te kunnen inspelen op crisissen. BE-FAST wordt gefinancierd door het Federaal Wetenschapsbeleid BELSPO in het kader van het BRAIN-be 2.0 onderzoeksprogramma, met cofinanciering door de POD Maatschappelijke integratie en de FOD Sociale zekerheid¹⁴⁹. Doelstelling van het project is om tot betere data in crisissituaties te komen.

Op basis van zijn werkzaamheden tijdens de COVID-19-crisis levert het Steunpunt tot bestrijding van armoede een bijdrage aan BE-FAST en maakt het een overzicht van de potentiële indicatoren om de situatie van mensen in armoede tijdens de COVID-19 crisis in kaart te brengen. Het organiseert een overleggroep van stakeholders waarop het de bevindingen van de drie onderzoekspartners voorlegt.

In deze eerste paper van het Steunpunt geven we een thematisch overzicht van de impact op armoede in verschillende levensdomeinen die relevant zijn tijdens een crisis zoals de COVID-19 pandemie, op basis van werkzaamheden en publicaties van het Steunpunt tot bestrijding van armoede en van andere actoren. De focus ligt op de COVID-19-crisis, maar een aantal keer verwijzen we ook naar impact van andere crisissen zoals de energie- en Oekraïne-crisis.

In deze paper behandelen we verschillende levensdomeinen waarbij telkens bepaalde situaties – of een bepaald hulpaanbod - aangeduid worden waarvoor het bijzonder relevant is om cijfers te verzamelen om de impact van crisissen op te volgen, eventueel met betrekking tot specifieke bevolkingsgroepen.

Wat het domein van inkomen betreft kijken we voor de sociale bijstand naar de verschillende vormen van maatschappelijke hulp- en dienstverlening door OCMW's. Voor de inkomens uit arbeid vestigen we de aandacht op de flexibele statuten, de bepaling van inkomen van zelfstandigen, voorschotten op sociale uitkeringen, en het werk in de schaduweconomie. Eveneens in relatie met inkomen is een zicht op schulden belangrijk, met onder andere betalingsachterstallen voor essentiële diensten. En aan de

¹⁴⁹ Een beknopte beschrijving van het onderzoeksproject is te vinden op de [website van BELSPO](https://www.belspo.be/belspo/brain2-be/projects/BE-FAST_N.pdf). https://www.belspo.be/belspo/brain2-be/projects/BE-FAST_N.pdf

uitgavenkant bekijken we tevens het aspect van inflatie, in het bijzonder voor voeding en energie. Ook lijkt de financiële reserve van mensen (spaargeld), om het hoofd te kunnen bieden aan de extra uitgaven bij een crisis, bijzonder interessant om op te volgen.

In het domein van voedselhulp bekijken we de gegevens van het aantal mensen die beroep moeten doen op deze noodhulp.

In het domein van energie en water hebben we interessante gegevens – eventueel op korte termijn beschikbaar – om te zien hoe huishoudens (kunnen) omgaan met de facturen voor deze basisdiensten. Deze gegevens betreffen wel verschillende regelgevingen en procedures, gezien dit vooral om een gewestelijke bevoegdheid gaat.

Zorg en welzijn is tijdens een gezondheidscrisis uiteraard heel pertinent. Daar noteren we het aandachtspunt om over voldoende sociaaleconomische analyses te kunnen beschikken, en een zicht te krijgen op de gestelde hulpvragen. Tevens is er de thematiek van mentale gezondheid die duidelijk naar voren komt.

In het domein van wonen zijn betalingsmoeilijkheden een belangrijke indicatie, en dienen we ook te gaan kijken naar de situaties van dak- en thuisloosheid en de verschillende manieren om deze situaties in kaart te brengen.

Een laatste domein betreft onderwijs, met het onderzoek naar de mogelijkheden om problemen in schoolloopbanen te kunnen meten, met betrekking tot zittenblijven, vroegtijdig onderwijs en opleiding verlaten, aantal jongeren dat noch werk heeft noch onderwijs noch een opleiding volgt (NEET)...

In de volgende twee papers zullen we ingaan op de verschillende pistes voor relevante indicatoren, en een oplisting maken van de mogelijkheden en de knelpunten ervan, vooral op basis van de feedback en input van de overleggroep binnen het Steunpunt tot bestrijding van armoede.

4. Bibliografie

- André Decoster, et al. (2020). [*De inkomensongelijkheid in sterfte tijdens de covid-19 crisis in België*](#), Leuven Economische Standpunt 184.
- Baeten, R. & Cès, S. (2020). [*Ongelijkheden in de toegang tot gezondheidszorg in België. Syntheserapport*](#). European Social Observatory, Brussel.
- BAPN (2021). [*Mise à jour des propositions non-exhaustives de BAPN aux problèmes et difficultés rencontrés par les personnes vulnérables en raison de de la deuxième vague de la crise sanitaire \(16 novembre 2020\)*](#).
- BAPN (2020). [*Fiche 9: Mensen met betalingsmoeilijkheden energie, water*](#).
- Beke, W. (2021). [*Persbericht: Een pak meer Vlamingen namen contact op met hulplijnen in 2020*](#).
- Belgische Federatie van Voedselbanken (2023). [*Jaarverslag 2022*](#), Brussel.
- Belgische Federatie van Voedselbanken (s.d.). Persbericht. [*Kellogg deelt in Europa 20 miljoen ontbijtmaaltijden uit in de strijd tegen voedselonzekerheid*](#).
- BELSPO (s.d.). [*BE-FAST*](#).
- Bervoet, D., Roelens, T. (2020). [*Meeste coronabesmettingen in allerarmste wijken*](#).
- Brengman, M., (2020). *Post viraal naar een nieuw normaal*, Brussel, VUB Press.
- Brugel (2021). [*Jaarverslag 2020 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2020*](#).
- Brugel (2022). [*Jaarverslag 2021 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2021*](#).
- Brugel (2023). [*Jaarverslag 2022 - Rechten van huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2022*](#).
- Brugel (2024). [*Jaarverslag 2023 – Rechten van de huishoudelijke afnemers en werking van de gas- en elektriciteitsmarkten in 2023*](#).
- Bruss'help (2022). [*Dak- en thuisloosheidtelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*](#).
- Cantillon, B., Marchal, S., Peeters, N., Penne, T., & Storms, B. (2020). [*Huishoudbudgetten en sociale minima in lockdown*](#).
- Calleeuw, Helena et al. (september 2020). [*"Nieuw academiejaar: 'we moeten zoveel mogelijk studenten aan boord houden'"*](#), Sociaal.Net. <https://sociaal.net/achtergrond/nieuw-academiejaar-studenten-aan-boord-houden/>.
- Capeau, Bart et al. (2021). [*COVIVAT Beleidsnota 9: De impact van de COVID-19 schok voor loon- en weddetrekkenden in 2020*](#), Leuven/Antwerpen.
- Coene, J. (2022). 'Pandemie, armoede en ongelijkheid. Een inleiding op het themadeel'. In: Coene, J. et al. (eds.) 2022. [*Armoede en sociale uitsluiting. Jaarboek 2021*](#). University Press Antwerp, Antwerpen. p. 178-204.
- COVIVAT (s.d.). [*Tien beleidsnota's en vijf working papers*](#).
- CWaPE (2019). [*Rapport annuel spécifique 2019 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau*](#).

- CWaPE (2020). [*Rapport annuel spécifique 2020 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau.*](#)
- CWaPE (2021). [*Rapport annuel spécifique 2021 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau.*](#)
- CWaPE (2022). [*Rapport annuel spécifique 2022 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau.*](#)
- CWaPE (2023). [*Rapport annuel spécifique 2023 concernant l'exécution des obligations de service public imposées aux fournisseurs et gestionnaires de réseau.*](#)
- Decoster, A. et al. (2020). [*De inkomensongelijkheid in sterfte tijdens de covid-19 crisis in België*](#), Leuven Economische Standpunt 184.
- Decoster, A., Van Lancker, W., Vanderkelen, J., Vanheukelom, T. (2020). [*Sociaaleconomische kenmerken van werknemers en zelfstandigen in sectoren getroffen door de lockdown.*](#)
- Decoster, A., Minten, T., Spinnewijn, J. (2020). [*The income gradient in mortality during the Covid-19 crisis: evidence from Belgium.*](#)
- Demonty, François, de Vaal, David, Stroobants, Veerle, Van Hootegem, Henk (2020). [*Rethinking social protection: a socio-constructivist perspective. Elementen van sociale bescherming op basis van overleg met actoren in de strijd tegen armoede*](#), Deliverable D1.1.1, Re-InVEST.be, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.
- Demonty, François, de Vaal, David, Nieto Peña, Moré, Stroobants, Veerle, Van Hootegem, Henk (2023). [*Gezondheid: een socio-constructivistische benadering. Elementen van gezondheid op basis van het overleg met actoren in de strijd tegen armoede*](#), Deliverable D3.3.1, Re-InVEST.be, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.
- Dreesen, S., & Heylen, K. (2021). [*De impact van de COVID-19 crisis op de woonsituatie van Vlamingen. Een analyse van de Grote Coronastudie.*](#) Leuven: Steunpunt Wonen.
- European Labour Market Authority (2023). [*The Extent of Undeclared Work in the EU*](#), Brussels.
- Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid (s.d.). [*WG SIC Conferentie.*](#)
- Federatie van de teleonthaaldiensten (2021). [*Jaarcijfers 2020.*](#)
- Fédération Wallonie-Bruxelles (s.d.). [*Redoublants - Chiffres Clés.*](#)
- Godart, P., Swyngedouw, E., Van Crielingen, M., van Heur, B. (2023). « Les expulsions de logement à Bruxelles : combien, qui et où ? », *Brussels Studies* [En ligne], Collection générale, n° 176. URL : <http://journals.openedition.org/brussels/6434> ; DOI : <https://doi.org/10.4000/brussels.6434>.
- Horemans, J., Kuypers, S., Marchal, S., & Marx, I. (2020). [*De kwetsbare werkende. Een profielschets van armoede en financiële bestaanszekerheid bij werkende Belgen.*](#)
- Jonckheere, J. & Zimmer, H. (novembre 2020). [*Les prix à la consommation dans le contexte de la crise du COVID-19*](#), BNB Revue Economique.
- Koning Boudewijnstichting. (2024). [*Zoom Barometer: Energiearmoede 2024. Een analyse van 2022 en de energiecrisis.*](#)
- Koning Boudewijnstichting (2024). [*Energiecrisis: 2 miljoen euro voor kansarmoedeorganisaties.*](#)
- Koning Boudewijnstichting (2024). [*Telling dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2023.*](#)

- Marchal, S., Penne, T., & Storms, B. (2020). [*De doeltreffendheid van ons sociaal vangnet in corona tijden*](#).
- Marchal, S. et al. (2021). [*COVIVAT Working Paper 2*](#), Leuven/Antwerpen.
- Nationale Bank van België (2022). [*In het oog van de storm: de pandemie, de gezinnen en hun financiële situatie*](#).
- Nationale Bank van België (2022). [*Verslag 2021*](#), Brussel.
- Nationale Bank van België (2021). [*Impact van de COVID-19-crisis op het inkomen en het spaargeld van de gezinnen: jaaroverzicht op basis van de consumentenenquête*](#).
- Nationale Bank van België (2021). [*Verslag 2020*](#), Brussel.
- Nationale Bank van België (2022). [*Jaarverslag 2021*](#), Brussel.
- Nationale Bank van België (2020). [*De consumptieprijzen in het licht van de COVID-19-crisis*](#).
- Nationale Bank van België (2021). *Economische en financiële ontwikkelingen. Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht*, p. 15.
- Nationale Bank van België (2021). *Economische en financiële ontwikkelingen. Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht*, p. 133.
- Netwerk tegen Armoede (2021). [*Signalenbundel 2.0. Mensen in armoede maken samen de balans op na 1 jaar corona*](#). Brussel.
- Netwerk tegen Armoede (2020). [*Signalenbundel*](#). Brussel.
- Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2023). [*Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2022*](#).
- Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2022). [*Waar zijn de mensen met overmatige schuldenlast?*](#).
- Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2022). [*Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2021*](#).
- Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (2021). [*Krediet en \(overmatige\) schuldenlast: een terugblik op 2020*](#).
- Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (juni 2021). [*COVID-19, Recto-Verso: “winnaars en verliezers”. Analyse van 4 thema’s: het gezinsbudget, de ondernemingen, de arbeidsmarkt en de vastgoedmarkt*](#).
- Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (januari 2023). [*Terugblik op de statistieken uit het jaarverslag 2022 van de CKP*](#).
- Observatorium voor Krediet en Schuldenlast (februari 2024). [*Welke impact hadden de opeenvolgende crisissen op \(problematische\) kredietschulden? Terugblik op de statistieken uit het jaarverslag 2023 van de CKP*](#).
- OECD (2019). [*Health for Everyone? Social Inequalities in Health and Health Systems*](#). OECD Health and Policy Studies.
- Onderwijs.vlaanderen.be (november 2023). [*Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2021-2022*](#).
- Onderwijs.vlaanderen.be (2021). [*Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2019-2020*](#).

- Onderwijs.vlaanderen.be (2023). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2021-2022](#).
- Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2022-2023](#).
- Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2023-2024](#).
- Onderwijs.vlaanderen.be (2023). [Coronamonitor 2023](#).
- Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2019-2020](#).
- Onderwijs.vlaanderen.be (s.d.). [Statistisch jaarboek van het Vlaams onderwijs 2020-2021](#).
- Oxfam België (2021). [Ongelijkheid is even dodelijk als het coronavirus](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). [Armoedebaarometer](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). [Task Force Kwetsbare groepen](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). [Barometer Maatschappelijke Integratie](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (2023). [Personen uit Oekraïne onder tijdelijke bescherming: update 05-09-2023](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (2022). [De sociale impact op de OCMW's en hun doelpubliek: een terugblik op de coronacrisis \(2020-2021\)](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (2022). [Monitoring van de OCMW's – update september 2022](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (november 2021). [Monitoring van de OCMW's - vijfde rapport sociale impact COVID-19](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). Barometer maatschappelijke integratie: [Leefloon \(LL\)](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). Barometer maatschappelijke integratie: [Leefloners volgens het type van begunstigden](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (s.d.). [Personen uit Oekraïne onder tijdelijke bescherming: update 05-09-2023](#).
- POD Maatschappelijke Integratie. Armoedebaarometer: [Achterstallige betalingen voor basisbehoeften](#).
- POD Maatschappelijke Integratie (2024). [Focus nr.36: dakloosheid en thuisloosheid](#).
- Schokaert, I., Morissens, A., Cincinnato, S., & Nicaise, I. (2012). [Armoede tussen de plooiën: aanvullingen en correcties op EU-SILC voor verborgen groepen armen](#), Leuven: HIVA - KU Leuven.
- Sciensano (2020). [Vijfde COVID-19-gezondheidsenquête. Eerste resultaten](#), Brussel.
- Sciensano (2021). [Zesde COVID-19-gezondheidsenquête. Eerste resultaten](#), Brussel.
- Sciensano (2023). [Angst en depressie](#).
- de Sola Perea, M., Mohimont, J. & Zachary, M.D. (2022). [‘At the heart of the turmoil : the pandemic, households and their financial situation’](#). In: *Economic Review*, 2022(16).
- Statbel (2022). [Mentale gezondheid van vrouwen en jongeren lijdt onder COVID-19](#).
- Statbel (januari 2021). [Voorlopige sterftecijfers 2020 per gemeente](#).
- Statbel (2023). [Huishoudbudget](#).
- Statbel (2024). [Risico op armoede of sociale uitsluiting](#).

Statbel (2022). [Nieuwe enquête brengt eenzaamheid, geluksgevoel en tevredenheid van de Belgen in kaart.](#)

Statbel (2024). [Percentage jongeren \(15-29 jaar\) dat noch werk heeft en noch onderwijs noch opleiding volgt \(NEET\).](#)

Statbel (2024). [Voortijdige verlaters van onderwijs en opleiding.](#)

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. *Fiche 52 : Déconfinement et coûts de la protection.*

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Overzicht van COVID-19-maatregelen, ter ondersteuning in situaties van armoede en bestaansonzekerheid,](#) Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Interfederale nota over de impact van de Covid-19-crisis in situaties van armoede en bestaansonzekerheid,](#) Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Solidariteit en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2020-2021,](#) Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). [Input van het stakeholdersoverleg i.f.v. de Vlaamse Taskforce Kwetsbare gezinnen, op vraag van de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding.](#)

Steunpunt tot bestrijding van armoede (2020). [Input in de consultatiegroep van de taskforce Kwetsbare groepen.](#)

Steunpunt tot bestrijding van armoede (2020). [Feiten en cijfers: hoeveel mensen in België hebben te kampen met schuldoverlast?](#)

Steunpunt tot bestrijding van armoede (2020). [Feiten en cijfers: bestaat er een sociale gezondheidskloof?](#)

Steunpunt tot bestrijding van armoede (2019). [Feiten en cijfers. Hoeveel mensen doen beroep op voedselbedeling?](#)

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2004). [Een andere benadering van armoede-indicatoren. Onderzoek-actie-vorming,](#) Brussel, Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Bijdrage van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting in het kader van het Plan voor herstel en veerkracht,](#) 13 april 2021.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2022). [Nood aan een interfederale aanpak van de huidige energiecrisis, met ondersteuningsmaatregelen op korte en middellange termijn,](#) 14 maart 2022.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2020). [Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over vaccinatie tegen COVID-19 tijdens de acute fase van de pandemie.](#) Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Brussel.

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). [De financiële dimensie van armoede. Tweejaarlijks Verslag 2022-2023](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Steunpunt Mens en Samenleving (2023). [Gezinnen in budget- en/of schuldhulpverlening in Vlaanderen](#).

Télé-Accueil (juillet 2020). [Les conséquences de la crise sur les appels à Télé-Accueil Bruxelles](#).

Testaankoop (4 april 2023). Persbericht. [Inflatie: boodschappen zijn nu 20 % duurder dan jaar geleden. Travail au noir, fléau pour l'économie ou moyen de survie ? - La Libre](#) geciteerd in: Observatorium krediet en schuldenlast (juni 2021). [COVID-19, Recto-Verso: "winnaars en verliezers". Analyse van 4 themata: het gezinsbudget, de ondernemingen, de arbeidsmarkt en de vastgoedmarkt](#).

UAntwerpen, UHasselt en KU Leuven (s.d.). [De Grote Coronastudie 2020-2021](#).

UHasselt en KU Leuven (s.d.). [De Grote Coronastudie 2020-2021](#).

Unia (2020). [COVID-19 een test voor de mensenrechten](#), Brussel.

Vanthomme, K. al. (2021). ["A population-based study on mortality among Belgian immigrants during the first COVID-19 wave in Belgium. Can demographic and socioeconomic indicators explain differential mortality?"](#), *SSM - Population Health*, Vol.,14.

Vlaanderen.be (2022). [Coronamonitor 2022](#).

VREG (s.d.). [Dashboard wanbetaling bij leverancier](#).

Willaert, D. & Vrancken, J. (février 2021). « [Inégalités de mortalité face à l'épidémie de coronavirus en Belgique](#) », Etude réalisée pour la Mutualité Solidaris.

Working Group Social Impact Corona Crisis (2022). [Monitoring van de gevolgen van COVID-19 op de werkgelegenheid en de sociale bescherming in België. Analytische nota – 27/04/2022](#).

Impact van crisissen in situaties van armoede en bestaansonzekerheid

Deliverable 1.2.1. voor het onderzoeksproject BE-FAST

Auteur Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
Victor Hortaplein 40 bus 40, 1060 Brussel (Sint-Gillis)

T: 02 212 31 67

armoedebestrijding@cntr.be - www.armoedebestrijding.be

@Luttepauvrete

Redactie Jamila Chihi, Annelies Decat, François Demonty en Henk Van Hootegem

Opmaak Catherine Boone

Deze publicatie is hoofdzakelijk in elektronische versie beschikbaar op de website van het Steunpunt: www.armoedebestrijding.be.

Ce note est également disponible en français.

Het Steunpunt juicht de verspreiding van kennis toe, maar dringt aan op respect voor de samenstellers en auteurs van alle bijdragen in deze publicatie. Haar als informatiebron gebruiken, is alleen toegestaan met vermelding van auteur en bron; de teksten of andere auteursrechtelijke beschermde elementen geheel of gedeeltelijk reproduceren, verkopen, publiceren, aanpassen mag alleen met de schriftelijke toelating van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Gelieve op volgende wijze naar deze publicatie te verwijzen:

Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2025). *Impact van crisissen in situaties van armoede en bestaansonzekerheid. Deliverable 1.2.1. voor het onderzoeksproject BE-FAST*, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut, prekären
Lebensumständen und sozialer Ausgrenzung

STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING

Victor Hortaplein 40 bus 40, 1060 Brussel (Sint-Gillis)

WWW.ARMOEDEBESTRIJDING.BE